

POVODOM

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 42, godina XXI
novembar, 2016. [str. 16-
25]

© Monos 2016

Stradanje učenika iz Gračanice u saobraćajnoj nesreći između Olova i Kladnja 27. oktobra 1966. godine

(u povodu 50. godišnjice tragedije)

Nihad Halilbegović

*“Najveće je slovo što se samo sluti
Najdublje je ono što u nama čuti”*

—Mak Dizdar

U ovom članku autor se osvrće na tešku saobraćajnu nesreću koja se zbila 27. 10. 1966. na prijevoju Karaula, između Olova i Kladnja. U nesreći je stradao autobus sa učenicima osnovne škole “Mitar Trifunović Učo” iz Gračanice, koji su se vraćali sa ekskurzije. Život je izgubilo pet osoba (troje učenika i njihova nastavnica, kao i jedna suputnica). Veći broj je teže ili lakše povrijeđen. Do nesreće je došlo sudarom sa vojnim vozilom JNA. Po svjedočenju većeg broja sudionika događaja, krivac je bio vozač vojnog kamiona koji je udario u školski autobus. U službenoj istrazi, krivica je pripisana vozaču autobusa, dok je JNA oslobođena svake odgovornosti, što je kod porodice stradalih ostavilo poseban osjećaj gorčine.

Ključne riječi: Gračanica; tragedija; saobraćajna nesreća; 27. 10. 1966.; Karaula; 50. Godišnjica.

U pojedinačnoj ali i kolektivnoj memoriji registruju se događaji po svom redu i važnosti. Kako vrijeme prolazi, sjećanje na njih blijedi i, ukoliko se ne ostavi pisani trag, naposljetku kroz zaborav potpuno iščeznu.

Cilj mi je da ovim tekstom otrgnem od zaborava saobraćajnu nesreću koja se dogodila prije ravnih pedeset godina, u četvrtak 27. oktobra 1966. godine, na putu između Olova i Kladnja, na prijevoju Karaula, kada se autobus sa učenicima tadašnje Osnovne škole "Mitar Trifunović Učo" iz Gračanice survao u provaliju. Poginulo je pet osoba: tri učenika, njihova nastavnica i jedna saputnica. Veliki broj drugih učenika zadobio je teške i lakše tjelesne povrede. Mnogi od njih i danas osjećaju posljedice. U vrijeme ove tragedije, davne 1966. godine, bio sam student druge godine Pravnog fakulteta u Sarajevu. Išao sam u istu školu koju su pohađali i stradali učenici. Poznao sam njihove roditelje, kao i nastavnicu. Svi su bili iz čestitih i uglednih familija, a stradala generacija učenika bila je jako vrijedna i nadarena. Među njima se naročito isticao rahmetli Hivzo Avdić.

Posebnu gorčinu u cijeloj ovoj priči i danas, nakon pedeset godina, ostavlja činjenica da prave okolnosti nesreće nikada nisu rasvijetljene.

Do nesreće je došlo u susretu sa konvojem Jugoslovenske narodne armije (JNA), u sudaru vojnog kamiona i autobusa. Preživjeli putnici i sudionici događaja ističu da je nesreću skrivio vozač vojnog kamiona, udarivši u autobus i gurnuvši ga u provaliju. Neki od očevidaca su, potom, primijetili i čudno ponašanje vojske, koje je upućivalo na uklanjanje tragova i dokaza – odmah poslije nesreće. Kasnije, u službenoj istrazi i na suđenju, okrivljen je vozač autobusa, koji je osuđen na pet godina zatvora. Nije izdržao da odsluži cijelu kaznu. Pogođen tragedijom i presudom, umro je nakon dvije godine.

Mnogi od roditelja i porodica stradalih tom presudom nisu bili zadovoljni. Za njih ona nije bila ni formalna satisfakcija, jer se vjerovalo da je stvarna uloga vojske zataškana. Šutke su trpjeli nepravdu, jer se u onom vremenu takve sumnje nisu smjele javno

iznositi. Nije se smjelo ni pomisliti da se traži odgovornost onih koji su, po svemu sudeći, bili pravi krivci..

U zvaničnom saopćenju o nesreći, kojeg je prenijela tadašnja bosansko-hercegovačka i jugoslovenska štampa, piše: "*Dana 27. oktobra, oko 18,10 časova, na drumu Olovo – Kladanj, na mjestu zvanom Karaula, dogodila se saobraćajna nesreća.... Autobus Autoprevoza iz Tuzle, u kojem su se nalazila 43 putnika, vozio je šofer Obren Sikima. Autobus se kretao u pravcu Kladnja i na mjestu Karaula, u desnoj blagoj krivini, ukrštao se sa kolonom vojnih vozila koja su se kretala svojom desnom stranom u pravcu Olova.*"

U saopćenju dalje stoji da je autobus "svojom prednjom lijevom stranom udario u lijevi zadnji bočni dio karoserije vojnog kamiona", te se navodi da je "...iz do sad neutvrđenih razloga došlo do naglog skretanja autobusa udesno i survavanja u provaliju."

Preživjeli putnici, međutim, svjedoče suprotno. Vojni kamion je iznenada udario u autobus, otisnuvši ga u provaliju. Radilo se o kamionu TAM 4500 koji je pripadao Vojnoj pošti 20-60 Sarajevo. Kamionom je upravljao Jovica P., po činu vođa I klase.¹ Vojni konvoj se spuštao niz Karaulu iz pravca Kladnja, dok se autobus sa učenicima uspinjao.

U ovoj saobraćajnoj nesreći poginuli su učenici osnovne škole iz Gračanice: Avdić Hivzo (1952.), Grbić Nesib (1952.), Devedžić Behara (1952.), koja je podlegla tri dana kasnije, te nastavnica Milka Kuzmanović (1930.). Poginula je još jedna saputnica, čiji je identitet naknadno utvrđen: Rasema Čelik, ugostiteljska radnica u selu Dobrun kod Višegrada. Vozač autobusa joj je ponudio prijevoz, što je kasnije, na suđenju, uzeto kao jedna od inkriminirajućih okolnosti protiv njega.

Teško povrijeđeni u ovoj nesreći bili su: vozač Obren Sikima, te učenici: Stoja Petko-

1 Prezime poznato redakciji.

vić, Vildana Ramaš, Zejneba Đulić, Himzo Bajrić, Radojka Kajganić, Behija Đulić, Muhamed Muharemović, Ibrahim Mehurić, Ramiz Smailbašić, Anđelka Vasić, Hamida Korić, Slavko Lepojević i drugi.

Lakše povrijeđeni učenici, liječeni u bolnici Sarajevo, bili su: Kemija Mulaomerović, Fikret Kljuvić, Amira Poturalić, Kemal Zahirović, Rifa Sokolović, Safet ili Sabit Šišić, Abida Ejubović, Nusreta Krajnović, Zoran Kuzmanović, Ibrahim Ibrisević i Senija Zildžić.

Preostali učenici su pretrpjeli psihičke traume, a neki i danas osjećaju posljedice.

Prikupljajući građu za ovo podsjećanje, razgovarao sam sa neposrednim svjedocima, sudionicima događaja i preživjelim u ovoj nesreći, koja je na njih ostavila trajne ožiljke. Oni su danas zreli ljudi. Neki su već i u penziji. Sa tugom se i bolom sjećaju te nesreće, a posebno svojih školskih kolega koji su stradali.

Nusreta Šabić, rođena Krajnović (1952.), u svom je sjećanju napisala: *“Te 1966. godine smo trebali ići na svoju prvu ekskurziju u osnovnoj školi. Okupili smo se ispred Osnovne škole ‘Mitar Trifunović – Učo’, danas Druga osnovna škola. Ja sam bila u društvu sa svojom komšinicom i drugaricom Fahrinom Imširović i sjeli smo u zadnji dio autobusa, a ostala djeca su se takođe smjestila na preostala sjedišta. Nastavnica Kuzmanović Milka je prije polaska autobusa prišla dječacima iz srednjeg dijela autobusa, Avdić Hivzi i Grbić Nesibu, i zamolila ih da oni kao dječaci ustupe svoja mjesta djevojčicama, meni i Fahrini, a da oni sjednu na klupu, koja se nalazila na zadnjem dijelu autobusa...”*

Put do Sarajeva je protekao u najboljem redu. Išlo se na Kladanj i Olovo, tadašnjim glavnim putem. Učenici su posjetili Ilidžu i Zemaljski muzej. U povratku, pratila nas je kišica, a negdje oko Olova počeo se spuštati i mrak.

“Kiša se pojačavala i ja se sjećam zadnje slike koju imam sa ekskurzije, a to je benzinska

stanica u Olovu, što je otprilike 15-20 minuta prije tragičnog događaja koji će se desiti na usponu sa olovske strane na prevoju Karaula oko 18.35 sati istog dana...”, navodi Himzo Bajrić, jedan od stradalih učenika, danas univerzitetski profesor, koji je u ovoj nesreći doživio tešku povredu glave.

“...U jednom momentu smo kroz prozor ugledali kolonu vozila JNA.”, kaže dalje Nusreta Šabić rođ. Krajnović. *“Odjednom se začuo prasak i osjetila sam kako klizim sa sjedišta. I nastaje opšti haos usljed prevrtanja autobusa koji se niz liticu prevrtao svojom dužinom... Kada je napokon stao, bio je na krovu, a ja sam se našla u ležećem položaju, nogama u autobusu, a ostalim dijelom tijela vani. Nekako sam ustala i automatski krenula uz to brdo i izišla na put gdje nas je vojska i udarila, te stjerala u provaliju. Kolona je bila zaustavljena na putu, puno stakla po putu, a iz sumraka se prolamao vrisak djece. Uspjela sam vidjeti vozača koji je bio u bijeloj košulji. Držeći se za glavu, psovao je urlajući na vojsku i ponavljao je stalno: ‘Spašavajte djecu!’...”*

Prema priči očevidaca iz kolone, nije se moglo ništa preduzeti. Autobus se najednom izgubio s puta i nestao u ambisu. U tom užasnom trenutku, u mrkloj noći, duboko u šumi, čuo se jauk djece. Veliki autobus je gotovo sav smrskan, razbacane učeničke torbe, cipele i džemper, poneka knjiga i đaćka sveska – sve je to predstavljalo užasnu sliku u ovoj tamnoj i kišovitoj noći. Vojnici iz kamiona su prvi priskočili u pomoć.

Jedan od njih je ispričao: *“Kada sam došao do prvog djeteta, koje je negdje prilikom prevrtanja autobusa ispalo kod podvoznjaka najednom sam primijetio njih više. Svi su mi letjeli u zagrljaj, vješali se o moj vrat. Vikali su: ‘Pomozite! Boli nas! Ozlijeđeni smo!’”* Drugi je ispričao o žalosnom vapaju jednog od učenika: *“Čiko, nemoj me ostavljati, strah me od krvi i mraka, molim te čiko pomoziti meni.”*

Najteže je bilo spasiocima učenice Zejnebe (Zejne) Đulić, koja je bila pod olupinom autobusa. Nju su izvlačili puna dva i pol sata.

Jedan od spasitelja je ispričao: *“Bila je veoma disciplinovana. I prisebna. Čak nam je govorila često šta joj je prignječeno, gdje joj je noga, gdje ruka. I, možda je to bilo odlučujuće za njen spas.”*

Pozvana je hitna pomoć iz obližnjih mjesta. Obaviještena je i policija radi uviđaja.

Ali, dok jedni spašavaju nastradale – drugi vojnici, vjerovatno po nalogu starješina, rade nešto veoma čudno i sumnjivo. Uklanjaju tragove nesreće i metu cestu na mjestu sudara. To se može objasniti samo kao uništavanje dokaza. Do dolaska policije, tragovi su bili pometeni. Jedan od očevidaca je tu okolnost spomenuo i kao svjedok na sudu. Ispričao je da je odmah nakon nesreće primijetio da vojnici čiste mjesto nesreće, i kada ih je na to upozorio – oni su ga nasilno udaljili...

Učenica iz nastradalog autobusa Nusreta Krajnović (kasnije udata Šabić), dalje piše: *“Poslije smo dobili pozive kao svjedoci... Jasno je da je to suđenje bilo obična farsa. Jedan civil se pojavio na suđenju koji je rekao da je odmah nakon nesreće vojska čistila staklo sa puta, prije pravljjenja uviđaja od strane tadašnje milicije, i kada ih je pitao zašto to rade, rekao je da su ga otjerali...”*

O svemu tome se pričalo i među porodicama nastradalih. Otac učenice Behare Devdžić, koja je u nesreći podlegla, ispričao je između ostalog sinu Huseinu: *“Prije dolaska policije radi uviđaja vojnici su uklanjali tragove sa puta...”*

Za to vrijeme, kola hitne pomoći su ranjene učenike prebacivala u najbliže bolnice – u Olovo, Kladanj, u Tuzlu i Sarajevo. Njihova požrtvovanost spriječila je da tragedija bude puno veća. U Olovu je tada zbrinuto 13 učenika, koji su lakše povrijeđeni. Njima je ukazana ljekarska pomoć i smješteni su u privatnim kućama. Omogućeno im je da se oporave od straha i da se osjećaju kao kod svojih roditelja.

U bolnicu Olovo hitna je dovela nekoliko teško povrijeđenih i jednog smrtno stradalog učenika. S njima je bila i učenica

Zildžić Senija, kasnije udata Škiljić. O tom događaju ona svjedoči: *“Ja sam prevezana u bolnicu u Olovo, gdje sam trebala identificirati nastradalog Hivzu Avdića. To i jeste bio najteži trenutak u čitavom događaju. Hivzo i ja smo išli u isti razred. I on je bio najbolji đak u razredu i sjećam se da smo se vječito takmičili u znanju...”* Senija je prepoznala Hivzu. Nažalost, nije uspio preživjeti. Sa ostalim povrijeđenim učenicima, ona je potom prebačena u bolnicu u Sarajevo.

Stradale učenike, smještene u sarajevskoj bolnici posjetilo je nekoliko hiljada sarajevskih učenika i građana. Veliki broj poklona morao se smjestiti u poseban magacin. Solidarnost kakva do tada nije viđena. Žalost se prenijela i u sarajevske škole. Povrijeđene su posjetili i predstavnici društvenih organizacija, Crvenog krsta, studenti sarajevskog Univerziteta, vojnici JNA koji su učestvovali u saobraćajnoj nesreći...

Tragedija je ipak najteže potresla Gračanicu, porodice i komšije stradalih, kolektiv i učenike njihove škole.

Zildžić Senija, učenica koja je preživjela ovu saobraćajnu nesreću, na kraju svog sjećanja napisala je: *“Danas na ovoj vremenskoj distanci za mene je to najveća tragedija koja je zadesila moju školu i moj grad. Još pamtim dragi lik nastavnice Milke i mojih drugara, Behare, Nesiba i Hivze. Njihov prekinut život, neproživljeno djetinjstvo i mladost, na mene su ostavili trajni pečat i često se pitam zašto je sudbinski moralo tako završiti. I uvijek ostajem bez odgovora...”*

Gračanica je sa suzama u očima i tugom u srcu ispratila na drugi svijet poginule učenike i njihovu nastavnicu, ženu koja je na pruženu spasiteljevu ruku odgovorila: *“Ja mogu, spašavajte djecu, njima je pomoć potrebna, meni su povjereni na dušu i čuvanje...”*

Još od jutarnjih sati u čaršiju su stizali građani i učenici iz Gračanice i okolnih mjesta, noseći bukete jesenjeg cvijeća. Komemoracija je održana u tadašnjem Domu kulture

(zgrada Osman-kapetanove medrese). Od poginulih učenika oprostio se predsjednik Opštinske skupštine Rizah Suman, koji je tom prilikom, pored ostalog, kazao: *“Ljudska solidarnost građana Olova i Kladnja, medicinski radnici Sarajeva i Tuzle i vojnici JNA spriječili su da nesreća bude još veća. No, i pored njihovih plemenitih nastojanja, ugasili su se životi mališana Nesiba Grbića, Hivze Avdića i njihove nastavnice Milke Kuzmanović. Pioniri su pošli u glavni grad Bosne i Hercegovine da prošire svoje vidike. I baš na Konjuh planini, koju su tako žarko željeli da vide, sa njima se poigrala sudbina, tu su izgubili svoje dragocjene živote...”*

Nakon toga, više od deset hiljada građana i učenika raznih škola krenuli su prema mjestu sahrane. Nošeno je preko 50 vijenaca radnih kolektiva, društvenih organizacija, škola i drugih institucija. Povorka se zaustavila pred kućom u kojoj je stanovala Milka Kuzmanović. U ime prosvjetnih radnika Gračanice, od nastavnice se oprostio Ešref Čurić: *“Danas smo suzama pokapali put kojim si prolazila skoro dvije decenije”*, rekao je on, a zatim evocirao uspomene na svijetli lik i samoprijegoran rad nastavnice Milke Kuzmanović.

Prije nego što su učenici i njihova nastavnica sahranjeni u školsku bašču, punu cvijeća, koje su zajedno uzgajali, od njih se oprostio tadašnji direktor škole Branko Vajić: *“Svojim gestom špasavajte djecu, za mene ne brinite” Milka nas je podsjetila na junačko držanje profesora Kragujevačke gimnazije koji je otišao u smrt zajedno sa svojim učenicima. Ponovo smo svi na okupu ispred naše škole. Fale stradali učenici i nastavnica. Nikada ih nećemo zaboraviti.”*

Nastavnica Milka Kuzmanović i učenici Hivzo Avdić i Nesib Grbić su sahranjeni u subotu, 29. 10. 1966. godine, pred Osnovnom školom “Mitar Trifunović Učo” u Gračanici.

Stradala učenica Behara Devedžić je podlegla povredama 30. 10. 1966. godine, u 05.45, u tuzlanskoj bolnici. Sahranjena je sutradan, 31. 10., pored svoje nastavnice i škol-

skih drugova. Trideset godina kasnije (1996.) prenesena je na porodično mezarje u Lukavici, gdje joj je klanjana dženaza.

Osnovnoj školi i općinskoj skupštini u Gračanici stiglo je nekoliko stotina telegrama saučešća iz svih krajeva Jugoslavije, među kojima i telegram Izvršnog vijeća Bosne i Hercegovine, Glavnog odbora Socijalističkog saveza radnog naroda Bosne i Hercegovine, italijanskog ambasadora u Jugoslaviji Roberta Dućia i drugih.

Sjećanje na ovaj tužni događaj, siguran sam, u svakom Gračanliji pobuđuje emocije ljubavi, poštovanja i tuge prema nastradaloj djeci i njihovoj nastavnici, posebno nama koji smo u istoj školi proveli najljepše dane, učeći, igrajući se i maštajući o budućnosti.

Molim dragog Boga da stradanim učenicima i njihovoj nastavnici ukaže Svoju milost, obasja ih Svojom svjetlošću, rahmetli Hivzu, Nesiba i Beharu uvede u džennetske bašče, a pokojnu nastavnicu Milku u raj i rajске ljepote.

(U Sarajevu, 27. oktobra 2016. godine)

SUMMARY

Elementary school student victims from Gračanica in a traffic accident between Olovo and Kladanj on 27 October 1966

(On the occasion of the 50th anniversary of the tragedy)

In this article, the author reflects on the fatal traffic accident which happened on 27 October 1966 at the mountain pass Karaula, between Olovo and Kladanj. A bus carrying school children from the “Mitar Trifunovic Uco” primary school from Gračanica, who were returning from a school trip, had an accident. Five people lost their lives (three students and their teacher, and one travel companion). Higher number was injured seriously or slightly. The accident happened during the collision with a JNA military vehicle. According to the

testimony of a large number of participants of event, the culprit was the driver of the military truck that hit the school bus.

In the official investigation, the blame was attributed to the bus driver, while the JNA was

acquitted from any responsibility, which left the families of victims with a special feeling of bitterness.

Keywords: Gračanica; tragedy; car accident; 27. 10. 1966, border; 50th anniversary.

Isječak iz jednoga od brojnih novinskih članaka o nesreći

Hivzo Avdić (1952.-1966.), jedan od poginulih učenik

Nesib Grbić (1952.-1966.), jedan od poginulih učenika, sa roditeljima Eminom i Mustafom, te dajdžom Ibrahimom Trepanićem

Behara Devedžić (1952.-1966.), jedna od troje poginulih, sa bratom Muradifom

Detalj sa komemoracije stradalima u sali Doma kulture (dershana Osman-kapetanove medrese)

Ovako su izgledale posmrtnice stradalih učenika

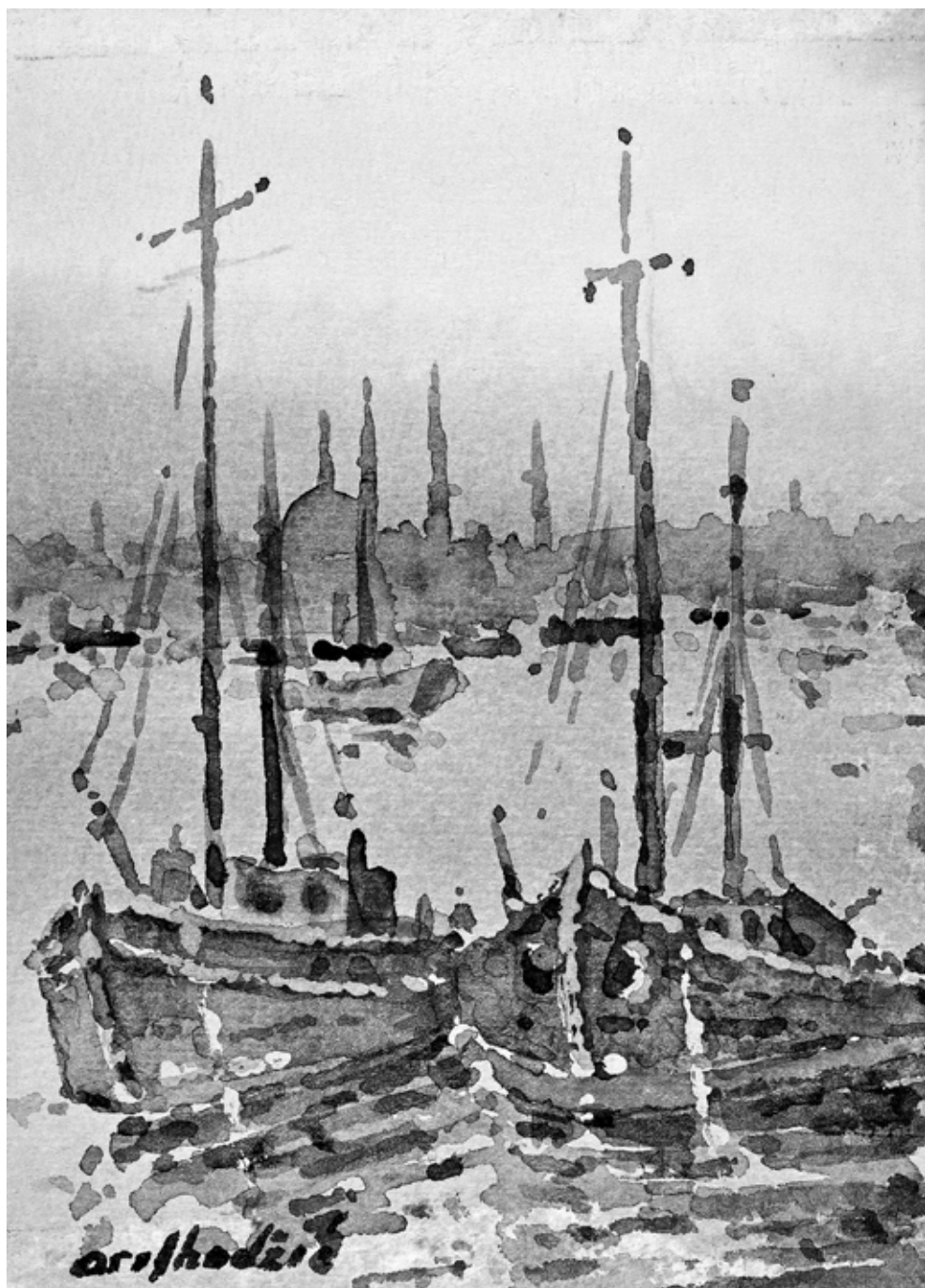
Povrijeđeni učenici u bolnici u Sarajevu. Stoje, s lijeva na desno: Kljuvić Fikreta, Poturalić Amira, Sokolović Rifa, nepoznata, Krajnović Nusreta, Zildžić Senija, Ejubović Abida; sjede: Zahirović Kemal i Šišić Sabid

Sa obilježavanja prve godišnjice tragedije (oktobar 1967.)

Autor pored grobova stradalih u dvorištu Druge osnovne škole

Fuad ARIFHODŽIĆ, Barke I, 14x10cm, fotografisala: Dragana Antonić